

Kirkkonummen kunnan luonnon moni- muotoisuuden turvaamisen toimintaoh- jelma (LUMO-ohjelma)

Toimintaohjelmaan sisällytettävät tavoitteet ja toimenpiteet

Luonnokset nähtävillä 26.9.–30.10.2024

Sisällys

1. Työn tausta.....	3
2. Kirkkonummen kuntaan kohdistuvat luonnon monimuotoisuuteen linkittyvät sopimukset, sitoumukset ja verkostot.....	4
3. Kirkkonummi edelläkävijänä luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa ja vahvistamisessa.....	5
4. Tavoitteet ja toimenpiteet	7
Tavoite 1: Tuotamme ja jaamme kunnan luontotietoa kattavasti sekä kehitämme luontotiedon hallintaa.	7
Tavoite 2: Teemme aktiivisia toimia luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi kunnan omistamilla alueilla.	9
Tavoite 3: Turvaamme ekologisten verkostojen säilymistä.....	14
Tavoite 4: Kehitämme kunnan toimintamalleja huomioimaan paremmin luonnon monimuotoisuuden	16
Tavoite 5: Toimimme luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa ja vahvistamisessa yhdessä asukkaiden, järjestöjen ja yritysten kanssa.....	21
5. Toimenpiteiden prosessin suunnittelu.....	23
6. Lähteet	23

1. Työn tausta

Luonnon monimuotoisuuden tila on maailmanlaajuisesti sekä Suomessa heikentynyt. Yhä enenevässä määrin myös kunnissa tunnustetaan luonnon monimuotoisuuden tärkeys kunnan asukkaiden hyvinvoinnille ja terveydelle, kunnan elinvoimaisuuden edistämiseksi, huolelliselle taloudenpidolle, virkistys-, kulttuuri- ja oppimismahdollisuuksien ylläpidolle, riskeihin varautumiselle sekä ympäristölle ja elämälle kokonaisvaltaisesti. Maana Suomi on sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin (YK ja EU), joiden mukaan luontokato tulee pysäyttää ja saada elpymään vuoteen 2030 mennessä. Myös muutokset kansallisessa lainsäädännössä haastavat ja puskevat kuntia huomioimaan luontotavoitteita aiempaa paremmin.

Luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen eli luontokadon torjunta linkittyy myös ilmastonmuutoksen hillintä- ja sopeutumistyöhön. Ne vaativat määrätietoista ja laaja-alaisia toimia, joissa kunnilla on merkittävä rooli muutoksen ajureina ja alustoina. Muutoksen voimana ihmisen on otettava roolia kohti positiivista suuntaa. Tämä vaatii ajattelutapojen ja toimintakulttuurin systeemistä muutosta niin pienillä kuin isoilla askelilla.

Kirkkonummen luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman (LUMO-ohjelman) laatimispäätös pohjautuu Kirkkonummen kunnan sitovaan toiminnalliseen tavoitteeseen, joka toteuttaa aieman kuntastrategian 2022–2023 strategista painopistettä ”Investoimme tulevaisuuteen” ja strategian toteutumiseksi tärkeää tekijää ”Luonnonläheisyys on lumovoimatekijämme”.

Nykyisen kuntastrategian 2024–2030 mukaan luonnon monimuotoisuuden vaaliminen on toimintaa, jolla luodaan kasvavaa ja kestävää Kirkkonummea: ”Toimimme aktiivisesti ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi ja vaalimme luonnon monimuotoisuutta”.

LUMO-ohjelmalla turvataan ja vahvistetaan Kirkkonummen kunnan luonnon monimuotoisuutta ja vetovoimaisuutta sekä edistetään luonnon sekä kuntalaisten hyvinvointia. LUMO-ohjelma sisältää sekä tavoitteet että niiden saavuttamista edistävät toimenpiteet. Ohjelman keskiössä ovat kunnan omistamat alueet. Ohjelman toimenpiteet aikataulutetaan vuosille 2025–2030. Päävastuu on osoitettu kunnan yksiköille, vaikka päätöksenteko kuuluu luottamuselimille.

Ramboll Finland Oy on tukenut Kirkkonummen kuntaa LUMO-ohjelman laatimisessa. Rambollin työhön on sisällynyt eri sidosryhmien vuorovaikutusta sekä LUMO-ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden muodostaminen. Työn aikana toteutettiin kolme sidosryhmätyöpajaa (työpaja yhdistyksille, avoin työpaja asukkaille ja yrityksille sekä työpaja luottamushenkilöille ja kunnan henkilöstölle). Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 42 tahoja sisältäen mm. paikallisia kylä- ja asukasjärjestöjä, yrittäjiä, asukkaita, nuorisovaltuuston jäseniä ja kunnan työntekijöitä.

Tässä dokumentissa esitellyt tavoitteet ja toimenpiteet perustuvat työpajojen tuloksiin sekä asiantuntijatyöhön. Työtä on ohjannut ohjausryhmä, jonka jäseniä ovat:

- Merja Puomies ympäristösuunnittelija (LUMO-ohjelman valmistelun koordinoija)
- Aija Aunio maankäyttöinsinööri (7.5.2024 asti)
- Katja Harri elinkeino- ja markkinointiasiantuntija
- Susanna Hyvärinen elinvoimapäällikkö
- Anu Hynninen ympäristöpäällikkö
- Toni Keski-Kusa kuntatekniikkapäällikkö

- Maria Pudas kaavoitusarkkitehti
- Päivi Sorvari nuoriso- ja liikuntapäällikkö
- Josefiina Siltanen viestintäasiantuntija

Ramboll Finland Oy:n työryhmä:

- Jani Järvi projektipäällikkö, luontoasiantuntija, biologi (FM)
- Katri Einola vuorovaikutuksen, uudistavan suunnittelun ja kestävän kehityksen asiantuntija (TaM - Creative Sustainability)
- Mikko Jalo luontoasiantuntija, biologi (FM)
- Mervi Kokkila metsäasiantuntija ja systeemitarkasteluiden vanhempi asiantuntija, suunnitteluhortonomi, metsänhoitaja (MML)
- Saara Vauramo johtava asiantuntija luonnon monimuotoisuudessa, ympäristöekologi (FT)

2. Kirkkonummen kuntaan kohdistuvat luonnon monimuotoisuuteen linkittyvät sopimukset, sitoumukset ja verkostot

Kunnassa on tunnistettava ja tiedostettava kansainvälisesti ja kansallisesti asetetut luonnon monimuotoisuuteen liittyvät tavoitteet, jotka toimivat ohjaajina ja ajureina myös kunnan LUMO-ohjelman toteuttamiselle. Lisäksi LUMO-ohjelman ajurina toimii kuntatasolla Kirkkonummen kuntastrategia 2024–2030. Asteriskilla (*) merkityt liittyvät erityisesti luonnon monimuotoisuuteen.

Kansainväliset:

- YK:n Kunming-Montrealin maailmanlaajuinen luonnon monimuotoisuuskehys *
  - o Luontokadon pysäyttäminen vuoteen 2030 mennessä
- EU:n biodiversiteettistrategia ja sen kansallinen toimeenpano *
  - o Suojelupinta-alan kasvattaminen 30 prosenttiin ja heikentyneiden alueiden ennallistaminen
- Euroopan komission Green City Accord *
  - o Ilman ja veden laatu, kaupunkiluonnon monimuotoisuus, kiertotalous ja jätteiden käsittely sekä melu
- YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030
  - o Äärimmäisen köyhyyden poistaminen ja kestävä kehitys
- Euroopan komission kaupunginjohtajien ilmastopöytäkirja (Covenant of Mayors for Climate and Energy, Kirkkonummi liittyi 2018)

Kansalliset:

- Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia *
  - o Toteuttaa EU:n biodiversiteettistrategiaa. Valmisteilla tällä hetkellä.
- Kohti hiilineutraalia kuntaa (Hinku) -verkosto (Kirkkonummen kunta jäsen vuodesta 2017)
  - o Ilmastotavoitteiden edistäminen yhteistyössä muiden kuntien kanssa
- Kuntien ja valtion välisten hankintojen green dealit
  - o Haitallisten aineiden vähentäminen varhaiskasvatuksen hankinnoissa, päästöttömät työmaat, kestävä purkaminen

- Kuntien energiatehokkuus-sopimus (KETS)
  - o Vastuullinen ja tehokas energiankäyttö, turhien energiakulujen karsiminen

Kunnalliset:

- Kuntastrategia 2024–2030
- Kestävän energian ja ilmaston toimintasuunnitelma (Sustainable Energy and Climate Action Plan SECAP)

3. Kirkkonummi edelläkävijänä luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa ja vahvistamisessa

Itämeren saaristoa ja luonnonoloiltaan vaihtelevaa sisämaata käsittävänä kuntana Kirkkonummella on erinomaiset lähtökohdat monimuotoiselle luonnolle. Kirkkonummella onkin hyvin monenlaisia luontotyyppisiä edustavia alueita ja lajistollista rikkautta. Maankäyttömuutosten seurauksena luonnontilaltaan edustavia alueita on kuitenkin enää etupäässä luonnonsuojelualueilla.

Kirkkonummen kunnassa tunnustetaan luonnon monimuotoisuuden tärkeys kunnan toiminnoissa, kuntalaisten elämäntavoissa sekä kunnan alueesta huolehtimisessa. Luonnon monimuotoisuutta halutaan turvata, vahvistaa ja elvyttää yhdessä kuntalaisten ja muiden toimijoiden kanssa.

LUMO-ohjelman päämääräksi on otettu seuraavat sidosryhmä- ja asiantuntijavalmistelussa keskeiksi nostetut teesit:

- Kirkkonummen kunta toimii edelläkävijänä ja mallikuntana luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa ja vahvistamisessa.
- Kirkkonummen kunta tukee asukkaita, yrityksiä, yhdistyksiä ja muita toimijoita luonnon monimuotoisuustyössä.
- Kirkkonummen luonnon monimuotoisuus on alkanut selvästi vahvistua vuoteen 2030 mennessä.

Jotta tällaista edelläkävijyyttä ja yhteistä toimijuutta voidaan aidosti edistää, on tehtävä kunnianhimoisia luonnon monimuotoisuutta vahvistavia lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteitä ja päätöksiä. Päämäärien saavuttamiseksi on tunnistettava, mitkä kunnan toimet aiheuttavat luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä ja mitkä ovat vaikuttavimmat keinot sen estämisessä. Näiden tunnistaminen auttaa paneutumaan juurisyihin ja sitä kautta edistämään todellista muutosta.

Kirkkonummen voimavarana luonnon monimuotoisuutta vahvistavassa työssä ovat luonnon monimuotoisuutta ymmärtävät, arvostavat ja tukevat kuntalaiset, yhdistykset, yritykset ja muut toimijat kunnassa.

Kirkkonummen kunnan LUMO-ohjelmaan on em. päämäärien saavuttamiseksi määritelty viisi tavoitetta sekä yhteensä 34 tavoitekohtaista toimenpidettä (kuva 1, ks. seuraava sivu).

Kirkkonummen luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman tavoitteet:

Tavoite 1	Tuotamme ja jaamme kunnan luontotietoa kattavasti sekä kehitämme luontotiedon hallintaa.
Toimenpide 1.1.	Parannamme kunnan paikkatietopohjaista luontotietojärjestelmää ja luontotiedon jakamista.
Toimenpide 1.2.	Koulutamme ja ohjeistamme kunnan henkilöstöä luontotietojärjestelmän paikkatietoaineistojen käyttöön.
Toimenpide 1.3.	Täydennämme ja päivitämme Kirkkonummen alueella olevien arvokkaiden luontokohteiden kartoituksia.
Toimenpide 1.4.	Kartoitamme ennallistettaviksi soveltuvat kunnan omistamat alueet.
Tavoite 2	Teemme aktiivisia toimia luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi kunnan omistamilla alueilla.
Toimenpide 2.1.	Täydennämme Kirkkonummen luonnonsuojelualueiden verkostoa hakemalla kunnan omistamilla alueilla sijaitsevia suojelemattomia arvokkaita luontokohteita suojeluun.
Toimenpide 2.2.	Toteutamme kunnan omistamien luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa esitettyjä toimenpiteitä ja laadimme uusia hoito- ja käyttösuunnitelmia.
Toimenpide 2.3.	Kohtelemme kunnan suojelualueiden ja arvometsien ulkopuolisia metsiä niin, että ne tukevat luonnon monimuotoisuuden vahvistamista, asukkaiden hyvinvoinnin turvaamista ja ilmastomuutoksen hillintää.
Toimenpide 2.4.	Hoidamme ja rakennamme rakennetun ympäristön viheralueita luonnon monimuotoisuutta vahvistavasti.
Toimenpide 2.5.	Ennallistamme kunnan omistamilla alueilla sijaitsevia noroja ja lähteitä.
Toimenpide 2.6.	Ennallistamme kunnan omistamilla alueilla sijaitsevia soita.
Toimenpide 2.7.	Hoidamme ja kunnostamme kunnan omistamilla alueilla sijaitsevia perinnebiotooppialueita.
Toimenpide 2.8.	Parannamme järvien, virtavesien ja rannikkovesien tilaa.
Toimenpide 2.9.	Hallitsemme taajamaympäristöjen hulevesiä luontopohjaisia ratkaisuja hyödyntäen.
Toimenpide 2.10.	Torjumme haitallisia vieraslajeja.
Toimenpide 2.11.	Määrittelemme Kirkkonummen omat vastuulajit ja -luontotyypit ja toimimme aktiivisesti kunnan omistamilla alueilla sijaitsevien vastuulajien esiintymien ja vastuuluontotyyppikohteiden turvaamiseksi.
Tavoite 3	Turvaamme ekologisten verkostojen säilymisen.
Toimenpide 3.1.	Selvitämme Kirkkonummen ekologiset verkostot.
Toimenpide 3.2.	Suunnittelemme maankäytön niin, että kunnan ekologisten verkostojen toimivuus säilyy ja paranee.
Toimenpide 3.3.	Kehitämme ekologisia yhteyksiä koskevia kaavamerkintöjä ja -määräyksiä.
Toimenpide 3.4.	Vahvistamme ekologisten verkostojen heikentyneitä osia ja vältämme ekologisia verkostoja heikentäviä toimia.
Tavoite 4	Kehitämme kunnan toimintamalleja huomioimaan paremmin luonnon monimuotoisuuden.
Toimenpide 4.1.	Seuraamme ja ohjaamme luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavaa kunnan toimintaa LUMO-työryhmässä.
Toimenpide 4.2.	Viestimme LUMO-ohjelman toteutumisesta kunnan henkilöstölle sekä päättäjille ja muille kuntalaisille.
Toimenpide 4.3.	Olemme osana Luontoviisaat kunnat -verkostoa.
Toimenpide 4.4.	Huolehdimme, että työntekijöillä, joiden tehtävissä vaikutetaan luonnon monimuotoisuuteen, on riittävästi luontoasiantuntemusta.
Toimenpide 4.5.	Laadimme kunnan eri toimintoille tarkistuslistat sen varmistamiseksi, että kunnan toiminnassa otetaan huomioon vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen.
Toimenpide 4.6.	Selvitämme kunnan hankintojen luontojalanjäljen ja teemme toimia hankintojen luontojalanjäljen pienentämiseksi.
Toimenpide 4.7.	Selvitämme luonnon monimuotoisuuden vahvistamisen keinoja kunnan maanhankinnassa.
Toimenpide 4.8.	Sisällytämme viljelymaiden vuokrasopimuksiin luonnon monimuotoisuutta vahvistavia ehtoja.
Toimenpide 4.9.	Kehitämme matkailua ja virkistysmahdollisuuksia luonnon monimuotoisuutta turvaten.
Toimenpide 4.10.	Kannustamme kestäväan elämäntapaan lapsesta alkaen.
Tavoite 5	Toimimme luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa ja vahvistamisessa yhdessä asukkaiden, järjestöjen ja yritysten kanssa.
Toimenpide 5.1.	Teemme yhteistyötä luonnon monimuotoisuutta vahvistavien tahojen kanssa.
Toimenpide 5.2.	Palkkaamme kunnalle luonnon monimuotoisuus -koordinaattorin.
Toimenpide 5.3.	Perustamme kuntalaisille ja yrityksille sähköisen alustan tukemaan yhteisiä toimia luonnon hyvinvoinnin eteen.
Toimenpide 5.4.	Solmimme yritysten kanssa kumppanuuksia luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi Kirkkonummella.
Toimenpide 5.5.	Tuemme kirkkonummelaisten maa- ja hevostilojen toimintaa, joka vahvistaa luonnon monimuotoisuutta.

Kuva 1. Kirkkonummen luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman tavoitteet ja toimenpiteet.

4. Tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoite 1: Tuotamme ja jaamme kunnan luontotietoa kattavasti sekä kehitämme luontotiedon hallintaa.

Päätöksenteko pohjautuu Kirkkonummen kunnassa kuntastrategian mukaan laadukkaaseen tietoon ja korkealaatuiseen valmisteluun. Jotta voidaan turvata ja vahvistaa luonnon monimuotoisuutta sekä parantaa luonnon tilaa, on tiedettävä, missä luontoarvot sijaitsevat ja minkälaisia ne ovat laadullisesti ja määrällisesti alueittain. Luontotiedon tulee olla ajantasaista ja helposti kunnan työntekijöiden ja päätöksentekijöiden saatavilla ja käytettävissä niin, että kaikki tarvittavat tiedot tulevat tarkistetuiksi suunniteltaessa luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavia toimia. Luontotietoa on tärkeää jakaa myös kaikille kuntalaisille ja muille Kirkkonummen kunnan luonnosta kiinnostuneille.

Toimenpide 1.1. Parannamme kunnan paikkatietopohjaista luontotietojärjestelmää ja luontotiedon jakamista.

Kunnan paikkatietopohjainen luontotietojärjestelmä on osa kunnan ArcGIS-ohjelmistoon perustuvaa paikkatietojärjestelmää. Tällä hetkellä luontotietojärjestelmässä on lajiston osalta omat teemansa liito-oravasta ja jättiputkista. Muiden lajien ja luontotyyppien osalta tietoa on siinä lähinnä luontoselvityksittäin.

Kunnalla on myös sisäinen ja ulkoinen karttapalvelu tiedon jakamista varten. Tällä hetkellä kunnan ulkoisessa karttapalvelussa ei ole juurikaan luontotietoa. Karttapalvelut tulevat lähiaikoina uudistumaan Tiera City -kokonaisjärjestelmän käyttöönoton myötä, mikä antaa hyvät mahdollisuudet luontotiedon lisäämiseen niihin.

Kunta on siirtänyt Suomen Lajitietokeskukselle säännöllisesti kunnan luontotietojärjestelmässä olevat havaintotiedot liito-oravista ja jättiputkista. Nämä tiedot ovat julkisesti näkyvissä laji.fi-verkkosivustolla, joten ne ovat mm. tutkijoiden ja yleisön käytettävissä. Kunta on alkanut siirtämään luontotyyppiaineistojansa myös Suomen ympäristökeskukselle, joka kerää yhteen koko maan luontotyyppiaineistoja.

Menettelytavat:

- ArcGIS-luontotietojärjestelmään ja Tiera City -järjestelmän sisäiseen karttapalveluun lisätään kattavammin laji- ja luontotyyppikohtaisia aineistoja.
- Tiera City -järjestelmän ulkoiseen karttapalveluun lisätään kuntalaisten ja muiden kiinnostuneiden käyttöön kunnassa tuotettuja paikkatietopohjaisia luontoaineistoja. Tietoja hyvin harvalukuisten lajien esiintymistä tai muita sensitiivisiä luontotietoja ei laiteta ulkoiseen karttapalveluun.
- Suomen Lajitietokeskukselle ja Suomen ympäristökeskukselle toimitetaan kattavammin kunnan tuottamia lajisto- ja luontotyyppitietoja.

Päävastuu: ympäristönsuojelu, tontti- ja paikkatietopalvelut

Seuranta: luontotietojärjestelmään sekä sisäiseen ja ulkoiseen karttapalveluun lisätty tieto

Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 1.2. Koulutamme ja ohjeistamme kunnan henkilöstöä luontotietojärjestelmän paikkatietoaineistojen käyttöön.

Kunnan työntekijöiden, joiden pitää tehtävissään huomioida luontotieto, on hyvä löytää ArcGIS-luontotietojärjestelmän ja/tai Tiera City -järjestelmän sisäisen karttapalvelun paikkatietoaineistot ja pystyä käsittelemään niitä. Näin edistetään kunnassa olevan luontotiedon saamista valmistelujen ja päätösten pohjaksi.

Menettelytavat:

- Henkilöstölle järjestetään koulutusta luontoaineistojen löytämiseen kunnan ArcGIS-paikkatietojärjestelmästä ja Tiera City -järjestelmän sisäisestä karttapalvelusta sekä näiden luontoaineistojen käsittelyyn.
- Henkilöstölle tuotetaan kirjalliset ja/tai videopohjaiset ohjeet siitä, miten luontoaineistot löytyvät ArcGIS-paikkatietojärjestelmästä ja Tiera City -järjestelmän sisäisestä karttapalvelusta ja miten aineistoja voidaan käsitellä.

Päivästä: tontti- ja paikkatietopalvelut, ympäristönsuojelu
Seuranta: pidetyt koulutukset ja tuotetut ohjeistukset
Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 1.3. Täydennämme ja päivitämme Kirkkonummen alueella olevien arvokkaiden luontokohteiden kartoituksia.

Luontokartoituksia on kunnassa tehty jo varsin paljon lähinnä kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalveluiden ja ympäristönsuojeluyksikön toimesta. Luontokartoituksilla on jatkuva täydennys- ja päivitystarve. Luonto muuttuu jatkuvasti – esim. luonnontilan edustavuuden lisääntyessä syntyy uusia arvokkaita luontokohteita. Myös lainsäädännön muuttuminen esim. lajeja ja luontotyyppejä koskevien säännösten osalta aiheuttaa luontokartoitusten täydennys- ja päivitystarvetta.

Menettelytavat:

- Tehdään tai teetetään arvokkaiden luontokohteiden kartoitukset alueille, joista ei ole ajantasaista luontotietoa ja joilla arvioidaan olevan luontoarvoja.

Päivästä: ympäristönsuojelu, kunnallistekniikkapalvelut, kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut
Seuranta: täydentävät ja päivitetty arvokkaiden luontokohteiden kartoitukset, arvokkaat luontokohteet
Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 1.4. Kartoitamme ennallistettaviksi soveltuvat kunnan omistamat alueet.

Kunnan omistuksessa olevilla luontoalueilla on ennen 2000-lukua tehty luonnon monimuotoisuutta huomattavasti heikentäviä toimia, kuten avohakkuita ja ojituksia. Osa tällaisten toimenpiteiden kohteina olevista alueista soveltuu ennallistettaviksi. Ennallistamiskohteita voidaan laittaa ns. hyvityspankkiin, johon kootaan ennalta ekologisessa kompensaatiossa tehtävää luontoarvojen hyvitystä varten eri luontotyyppejä edustavia alueita suojeltaviksi tai ennallistettaviksi.

Menettelytavat:

- Tarkastellaan, onko tehdyissä luontokartoituksissa tullut esiin ennallistettaviksi soveltuvia kunnan omistamia alueita.
- Tehdään tarvittavat lisäkartoitukset luonnontilaltaan heikentyneiden alueiden soveltuvuudesta ennallistamiskohteiksi.

Päävastuu: kunnallistekniikkapalvelut, ympäristönsuojelu, kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut
 Seuranta: ennallistamiskohteiden kartoitukset, ennallistettaviksi soveltuvat kunnan omistamat alueet
 Aikataulu: 2025–2030

Tavoite 2: Teemme aktiivisia toimia luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi kunnan omistamilla alueilla.

Kirkkonummen luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen edellyttää toimia, joilla parannetaan luonnon tilaa ja varmistetaan luontoarvojen säilyminen kunnan omistamilla maa- ja vesialueilla.

Toimenpide 2.1. Täydennämme Kirkkonummen luonnonsuojelualueiden verkostoa hakemalla kunnan omistamilla alueilla sijaitsevia suojelemattomia arvokkaita luontokohteita suojeluun.

Luonnonsuojelualueet ovat luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kulmakiviä - suojelu varmistaa parhaiten luontoarvojen säilymisen. Kunnan omistamilla alueilla on suojelualueiksi soveltuvia arvokkaita luontokohteita, joita ei ole perustettu luonnonsuojelualueiksi.

Menettelytavat:

- Haetaan luonnonsuojelualueen perustamista kohteille, joiden suojelusta on jo neuvoteltu Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa. ELY-keskus on ilmoittanut, että suojelu voidaan toteuttaa Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) 2014–2025 puitteissa niin, että kunta saa sovitut korvaukset suojelualueiden perustamisesta. Rakennus- ja ympäristölautakunnan talousarviossa vuodelle 2021 oli sitovana tavoitteena METSO-kohteiden kartoitus ja toteutus. Asia vietiin valmistelun pitkittymisen takia rakennus- ja ympäristölautakunnan kokoukseen 26.4.2022, jolloin asia jätettiin pöydälle odottamaan kunnan metsästrategian käsittelyä kunnanvaltuustossa.
- Selvitetään muiden kunnan omistamilla alueilla olevien arvokkaiden luontokohteiden perustamista luonnonsuojelualueiksi, ja valitaan niistä soveltuvimmat kohteet suojeltaviksi.

Päävastuu: ympäristönsuojelu
 Seuranta: uudet kunnan omistamat luonnonsuojelualueet
 Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 2.2. Toteutamme kunnan omistamien luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa esitettyjä toimenpiteitä ja laadimme uusia hoito- ja käyttösuunnitelmia.

Yhdyskuntatekniikan lautakunnan ja ELY-keskuksen hyväksymissä luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa on esitetty varsin paljon Kirkkonummen luonnon monimuotoisuutta edistäviä

toimenpiteitä, joita ei ole vielä toteutettu. Kunnan omistuksessa on sellaisiakin luonnonsuojelualueita, joilla ei ole ainakaan ajantasaista hoito- ja käyttösuunnitelmaa.

Menettelytavat:

- Laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelmat luonnonsuojelualueille, joilla ei ole ajantasaista hoito- ja käyttösuunnitelmaa ja joihin kohdistuu merkittävästi virkistystä ja/tai joiden monimuotoisuutta voidaan lisätä hoitotoimilla.
- Valitaan hyväksytyissä luonnonsuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmissa esitetyistä toimenpiteistä ne, jotka on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa ensin ja aloitetaan toimenpiteiden toteuttaminen niistä.

Päivästä: ympäristönsuojelu, kunnallistekniikkapalvelut, vapaa-aikapalvelut
 Seuranta: laaditut hoito- ja käyttösuunnitelmat, toteutetut hoito- ja käyttösuunnitelmien toimenpiteet
 Aikataulu: 2026–2030

Toimenpide 2.3. Kohtelemme kunnan luonnonsuojelualueiden ja arvometsien ulkopuolisia metsiä niin, että ne tukevat luonnon monimuotoisuuden vahvistamista, asukkaiden hyvinvoinnin turvaamista ja ilmastonmuutoksen hillintää.

Merkittävimmät kunnan omistamat ulkoilu- ja virkistyskäytössä olevat metsät ovat luonnonsuojelualueita (esim. Meikon ja Porkkalanniemen luonnonsuojelualueet), joiden luonnontila on jo varsin hyvä. Muissakaan kunnan omistamissa metsissä ei ole tehty avohakkuita tai muita uudistushakkuita vuosikymmeniin. Metsästrategiaksi nimetyssä ohjeistuksessa vuodelta 2005 ei ole puuntuotannollisia tavoitteita. Meneillään on uuden kunnan metsien hoidon ohjeistuksen laatiminen. Kunnan asukasmäärä on lisääntynyt merkittävästi vuoden 2005 jälkeen, ja tänä aikana on myös tieto metsien monimuotoisuuden tärkeydestä ihmisten psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle lisääntynyt.

Kunnan omistamissa suojelemattomissa metsissä, joita käytetään ulkoiluun ja virkistykseen, on hyvät mahdollisuudet vahvistaa entisestään luonnon monimuotoisuutta.

Menettelytavat:

- Kunnan omistamissa metsissä tehdään vain toimenpiteitä, jotka ovat perusteltavissa luonnon monimuotoisuuden vahvistamisella, asukkaiden hyvinvoinnin turvaamisella ja ilmastonmuutoksen hillinnällä.
- Kunnan omistamissa metsissä edistetään aktiivisesti arvokkaiden elinympäristöjen lisääntymistä esim. lahoppuun lisäämisellä.
- Lintujen pesimärauhaa uhkaavat toimenpiteet tehdään lintujen pesimäajan ulkopuolella.

Päivästä: kunnallistekniikkapalvelut, vapaa-aikapalvelut, ympäristönsuojelu
 Seuranta: kunnan omistaman suojelualueiden ulkopuolisen metsäluonnon edustavuus, toimet arvokkaiden elinympäristöjen lisäämiseksi
 Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 2.4. Hoidamme ja rakennamme rakennetun ympäristön viheralueita luonnon monimuotoisuutta vahvistavasti.

Kunta on käyttänyt rakennetun ympäristön viheralueiden rakentamisessa ja hoidossa luonnon elementtejä.

Menettelytavat:

- Jätetään rakennetun ympäristön viheralueilla kaadetut puut lahoamaan soveltuviin kohtiin.
- Laitetaan rakennetun ympäristön viheralueille lisää hyönteishotelleja, pönttöjä linnulle, liito-oravalle ja lepakoille sekä muita luonnon monimuotoisuutta tukevia elementtejä ja rakenteita.
- Käytetään uusien niittyjen tekemisessä siemenseoksissa kotimaista alkuperää olevia siemeniä.
- Käytetään viherrakentamisessa Suomessa luonnonvaraisena esiintyviä kasveja tarkoituksenmukaisin osin.

Päävastuu: kunnallistekniikkapalvelut

Seuranta: luonnon monimuotoisuutta lisäävät elementit taajamien viheralueilla, niittykasvien siemenseosten alkuperä, viherrakentamisessa käytetty kasvivalikoima

Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 2.5. Ennallistamme kunnan omistamilla alueilla sijaitsevia noroja ja lähteikköjä.

Norot ovat vesilain suojelemia luontotyyppisiä, jotka ovat luonnon monimuotoisuudelle merkittäviä suoraan ja sitä kautta, että ne pysäyttävät kiintoaineen ja ravinteiden kulkeutumista alapuoliseen vesistöön. Kunnan omistamilla alueilla on noroja, joita on suoristettu tai muuten muokattu.

Myös lähteet ovat vesilain suojelemia luontotyyppisiä, jotka ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuudelle. Lähteet ja niiden yhdistelmät on luokiteltu Etelä-Suomessa erittäin uhanlaiseksi luontotyyppiä. Kunnan omistamilla alueilla on lähteitä, joiden luonnontila on heikentynyt.

Menettelytavat:

- Valitaan kunnan omistamilla alueilla olevista noroista ennallistettaviksi soveltuvat kohteet, ja tehdään niille ennallistamissuunnitelmat.
- Teetetään norojen ja lähteiden ennallistamistoimet, järjestetään ennallistamistalkoot tai avustetaan esim. yhdistyksiä ennallistamisessa.

Päävastuu: kunnallistekniikkapalvelut, ympäristönsuojelu

Seuranta: ennallistetut norot ja lähteet

Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 2.6. Ennallistamme kunnan omistamilla alueilla sijaitsevia soita.

Kunnan omistamilla alueilla on pienialaisia suoalueita, jotka on aikoinaan ojitettu. Ennallistamisella voidaan parantaa näiden heikentynyttä luonnontilaa. Ennallistamista tehdään yleensä tukkimalla lasku-uomia. Kunnassa on talkoilla tehty pienimuotoista suon ennallistamista Meikon luonnonsuojelualueella.

Menettelytavat:

- Valitaan kunnan omistamista suoalueista parhaiten ennallistettaviksi soveltuvat kohteet, ja tehdään niille ennallistamissuunnitelmat.
- Tilataan soiden ennallistamistoimet, järjestetään ennallistamistalkoot tai avustetaan esim. yhdistyksiä ennallistamisessa.

Päivästä: kunnallistekniikkapalvelut, ympäristönsuojelu
 Seuranta: ennallistetut suot
 Aikataulu: 2027–2030

Toimenpide 2.7. Hoidamme ja kunnostamme kunnan omistamilla alueilla sijaitsevia perinnebiotooppialueita.

Kirkkonummen kunnan omistamilla alueilla on varsin paljon alueita, jotka ovat olleet aiemmin niittyjä, ketoja, hakamaita tai metsälaitumia. Arvokkaimmat perinnebiotooppeja edustavat alueet kunta on vuokrannut laidunnukseen (nykyinen sopimus vuoden 2029 kevääseen asti). Muilla niityillä, kedoilla, hakamailla ja metsälaitumilla kasvillisuus on rehevöitynyt tai muuttunut muutoin huomattavasti.

Menettelytavat:

- Valitaan uudet perinnebiotooppikohteina hoidettavat alueet.
- Tarjotaan laiduntamiseen soveltuvia alueita yksityisille laidunkarjan pitäjille.
- Järjestetään hoitotalkoita esimerkiksi paikallisten yhdistysten kanssa.

Päivästä: kunnallistekniikkapalvelut, tontti- ja paikkatietopalvelut
 Seuranta: hoidon piirissä olevat perinnebiotooppialueet
 Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 2.8. Parannamme järvien, virtavesien ja rannikkovesien tilaa.

Uudenmaan vesienhoidon toimenpideohjelman toteutetaan ympäristönsuojeluyksikön toimesta ja ylikunnallisissa yhteistyöhankkeissa. Kirkkonummen kunta on sitoutunut Länsi-Uudenmaan rannikkovesivisioon 2050 (2022–2028) ja Elinvoimainen ja esteetön Siuntionjoki 2030 -visioon (2024–2030) sekä varannut vuosittain 50 000 euron määrärahan Veikkolan järvien kunnostukseen. Kirkkonummen kunta tukee paikallisten toimijoiden vesiensuojelutyötä myöntämällä ympäristönsuojeluavustuksia vuosittain 30 000 euron edestä. Järvien ja merialueen vedenlaatua tarkkaillaan säännöllisesti. Kunta on teettänyt useita vesiensuojelua tukevia selvityksiä ja kunnostussuunnitelmia.

Menettelytavat:

- Pitkäjänteisen vesiensuojelutyön mahdollistamiseksi sitoudutaan vesistöjen ja valuma-alueiden kunnostustyöhön varaamalla hanketyöhön tarvittavat määrärahat.
- Tuetaan ja avustetaan paikallisia toimijoita jakamalla ympäristönsuojeluavustuksia erityisesti vesiensuojelutyöhön.
- Otetaan pääkaupunkiseudun kuntien työmaavesiohje käyttöön Kirkkonummen kunnassa.

Päivästä: ympäristönsuojelu, kunnallistekniikkapalvelut

Seuranta: tehtyjen toimenpiteiden määrä, vesiensuojeluun ohjatut määrärahat, avustukset vesientilaa parantaviin toimiin, työmaavesiohjeistus
 Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 2.9. Hallitsemme taajamaympäristöjen hulevesiä luontopohjaisia ratkaisuja hyödyntäen.

Kirkkonummen hulevesiohjelma on laadittu vuonna 2017. Hulevesiohjelmassa on linjattu hulevesien hallinnan tavoitteet ja periaatteet. Hulevesiohjelmassa on tunnistettu päivityksen tarpeita.

Kunnassa on meneillään viherkerrointyökalan soveltaminen valikoiduissa kaavahankkeissa.

Menettelytavat:

Päivitetään kunnan hulevesiohjelma niin, että siinä otetaan paremmin huomioon luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen.

- Otetaan viherkerrointyökälu käyttöön kaavoituksessa ja rakennuslupien myöntämisessä.
- Käsitellään hulevedet mahdollisuuksien mukaan luonnonmukaisin menetelmin hyödyntämällä alueen kosteikkoja, uomia, painanteita ja vesistöjä.
- Määrätään hulevesien käsittelystä kaavamääräyksissä, rakentamisen luvissa sekä tonttien luovutus- ja maankäyttösopimuksissa.
- Toteutetaan hulevesien käsittelyratkaisut hyvissä ajoin ennen rakentamisen aloittamista.

Päävastuu: kunnallistekniikkapalvelut, kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut, rakennusvalvonta, ympäristönsuojelu
 Seuranta: tehdyt vesiensuojeluratkaisut, seurantatieto vesistöjen tilasta, viherkerrointyökäluun käytön laajentaminen
 Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 2.10. Torjumme haitallisia vieraslajeja.

Kunta on tehnyt vuodesta 2011 alkaen vuosittaisen jättiputkien toimenpideohjelman, jonka mukaan kunta on tehnyt jättiputkien torjuntaa. Kunta on torjunut aktiivisesti myös etenkin kurturuusua. Jättiputki- ja kurturuusuesiintymien lisäksi kunta on kartoittanut etenkin jättipalsamin esiintymiä. Kunta on pyytänyt asukkaita laittamaan vieraslajihavaintojansa vieraslajit.fi -verkkosivustolle ja saanut näin vieraslajien esiintymistä paljon uutta tietoa.

Kunnalla on ottanut vuonna 2024 avuksi vieraslajien esiintymien etsimiseen ja torjumiseen crowdsorsamobiilipelin. Suurin osa pelin budjetista on mennyt lupiin niittämiseen. Muut pelin piirissä olevat lajit ovat kurturuus, jättipalsami ja kanadanpiisku.

Kunta on antanut yksityisten kiinteistöjen omistajille apua jättiputkien torjuntaan.

Kunta on antanut ulkopuolisille toimijoille lupia minkkien ja supikoirien poistoon kunnan omistamilta alueilta.

Menettelytavat:

- Jatketaan jättiputkien, kurttuuruusun, jättipalsamin, kanadanpiiskun, japanintattaren, sahalinintattaren, tarhatattaren ja lupiinien torjuntaa kunnan omistamilla alueilla.
- Jättiputkien osalta jatketaan torjunta-avun antamista yksityisten kiinteistöjen omistajille.
- Selvitetään mahdollisuuksia laajentaa haitallisten vieraslajien torjuntaa muihin lajeihin.
- Jatketaan crowdsorsa-mobiilipelin avulla tehtävää haitallisten vieraslajien torjuntaa.
- Tehdään lisää toimenpideohjelmia haitallisten vieraslajien torjunnalle aloittamalla espanjansiruetanan torjunnasta.

Päävastuu: kunnallistekniikkapalvelut, ympäristönsuojelu

Seuranta: tehdyt torjuntatoimet, crowdsorsa-mobiilipelin budjetti, toimenpideohjelmat haitallisten vieraslajien torjumiseksi, ulkopuolisille toimijoille haitallisten vieraslajien poistoon myönnetty luvat

Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 2.11. Määrittelemme Kirkkonummen omat vastuulajit ja -luontotyytit ja toimimme aktiivisesti kunnan omistamilla alueilla sijaitsevien vastuulajien esiintymien ja vastuuluontotyyppikohteiden turvaamiseksi.

Kunnan omien vastuulajien ja -luontotyyppikohteiden esiintymisen turvaamisella voidaan turvata ja vahvistaa luonnon monimuotoisuutta kunnassa.

Menettelytavat:

- Selvitetään Kirkkonummella esiintyvät lajit, joiden säilymisen kannalta uusmaalaiset esiintymät ovat erityisen merkittäviä, ja valitaan niistä Kirkkonummen omat vastuulajit.
- Selvitetään Kirkkonummella esiintyvät luontotyytit, joiden säilymisen kannalta uusmaalaiset kohteet ovat erityisen merkittäviä, ja valitaan niistä Kirkkonummen omat vastuuluontotyytit.
- Seurataan vastuulajien esiintymien ja vastuuluontotyyppikohteiden luonnontilaa, ja tehdään niille tarvittaessa hoito-, ennallistamis- ja suojelutoimia.
- Turvataan vastuulajien esiintymät ja vastuuluontotyyppijä edustavat alueet kaavoituksessa.

Päävastuu: ympäristönsuojelu, kunnallistekniikkapalvelut, kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut

Seuranta: kunnan vastuulajit ja -vastuuluontotyytit, seurantaraportit, toteutetut hoito-, ennallistamis- ja suojelutoimet

Aikataulu: 2026–2030

Tavoite 3: Turvaamme ekologisten verkostojen säilymisen

Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja vahvistamisen tärkeimpiä perustoja on luontoalueiden verkosto, joka koostuu eliöiden elinympäristöiksi soveltuvista, riittävän suurista alueista sekä näiden välisistä siirtymis- tai leviämisyhteyksistä. Lajiston ja luontotyyppien säilymistä turvaavaa verkostoa kutsutaan ekologiseksi verkostoksi. Ekologiset verkostot käsittävät puustoisten ja avointen luontotyyppien alueita sekä vesialueita.

Ekologiset verkostot ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemipalveluita, ja ne ovat tärkeitä myös ilmastonmuutoksen hillinnässä.

Kirkkonummella on muiden kasvavien kuntien tapaan haasteena maankäytön muutospainoiden ja ekologisen verkoston yhteensovittaminen. Luontoalueiden pientyminen ja pirstaloituminen voi johtaa ekologisen verkoston ydinalueiden luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen sekä ydinalueiden välisten yhteyksien katkeamiseen tai kapenemiseen sen takia, että niillä ei ole enää riittävästi lajistolle soveltuvaa elinympäristöä ja/tai lajit eivät pysty siirtymään ja leviämään näitä yhteyksiä pitkin.

Toimenpide 3.1. Selvitämme Kirkkonummen ekologiset verkostot.

Kirkkonummella on osayleis- ja asemakaavojen laadinnassa käytäntönä selvittää kaava-alueiden ekologiset verkostot ja niiden liittyminen ympäröivien alueiden ekologisiin verkostoihin. Laajin ekologisen verkoston selvitys kattaa kuntakeskuksen länsipuoleisen alueen Siuntion rajalle asti sekä Vuohimäen ja Kantvikin alueet. Osasta kunnan aluetta ei ole tehty lainkaan ekologisen verkoston selvitystä, eivätkä vanhimmat ekologisen verkoston selvitykset ole enää ajantasaisia.

Uudenmaan liitto on selvittänyt maakunnallisesti merkittävät ekologiset verkostot. Nämä ovat Kirkkonummen kaavoituksessa ekologisten verkostojen runkona.

Menettelytavat:

- Selvitämme Kirkkonummen kunnan alueen ekologiset verkostot ydinalueineen ja ekologisine yhteyksineen.

Päivastuu: kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut, ympäristönsuojelu

Seuranta: ekologisten verkostojen selvitykset

Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 3.2. Suunnittelemme maankäytön niin, että kunnan ekologisten verkostojen toimivuus säilyy ja paranee.

Maankäytön suunnittelussa vaikutetaan varsinkin kaavoituksella ja tiesuunnittelulla huomattavasti ekologisten verkostojen toimivuuteen.

Menettelytavat:

- Kaavat ja kunnallistekniset suunnitelmat laaditaan niin, että ne edistävät ekologisten verkostojen säilymistä toimivina ja niiden heikentyneiden osien vahvistumista.
- Ohjataan kunnan ulkopuolisten tahojen suunnitelmien, kuten tiesuunnitelmien laatimista niin, että ne edistävät ekologisten verkostojen säilymistä toimivina ja niiden heikentyneiden osien vahvistumista.

Päivastuu: kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut, kunnallistekniikkapalvelut

Seuranta: ekologisen verkoston tila

Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 3.3. Kehitämme ekologisia yhteyksiä koskevia kaavamerkintöjä ja -määräyksiä.

Kaavamerkinnät ja -määräykset vaikuttavat huomattavasti siihen, miten ekologiset yhteydet kehittyvät kaavojen toteutuessa.

Menettelytavat:

- Kaavamerkinnät ja -määräykset käydään läpi ja niitä tarkistetaan tarvittaessa niin, että niissä otetaan huomioon erilaiset ekologiset yhteydet tarpeineen, kuten liito-oravan ja lepakoiden kulkuyhteydet.
- Vahvistetaan kaavamerkinnät ja -määräykset, joita käytetään kunnan eri kaavoissa.

Päivästä: kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut
 Seuranta: kaavamerkinnät ja -määräykset on tarkistettu ja yhdenmukaistettu
 Aikataulu: 2025–2026

Toimenpide 3.4. Vahvistamme ekologisten verkostojen heikentyneitä osia ja vältämme ekologisia verkostoja heikentäviä toimia.

Ekologisissa verkostoissa voi olla laadultaan heikkoja yhteyksiä tai selviä ekologisten yhteyksien katkoja, joiden takia eliöiden liikkuvuus alueilta toisille kärsii tai on estynyt. Ekologisten verkostojen ydinalueet voivat olla ainakin osittain sellaisia, että ekologisten verkostojen toimivuus kärsii huomattavasti.

Menettelytavat:

- Kunnan omissa hankkeissa vältetään ekologisten verkostojen toimivuutta heikentäviä toimenpiteitä.
- Kunnan omissa hankkeissa parannetaan ekologisten verkostojen heikentyneitä osia tai katkenneita yhteyksiä esim. laajennuksilla sekä ennallistamis- ja kunnostustoimilla.
- Edistetään vihersiltojen, alikulkujen ja pieneläintunneleiden suunnittelua ja rakentamista päätteille.

Päivästä: kunnallistekniikkapalvelut
 Seuranta: ekologisten verkostojen toimivuuden arvioinnit, toimenpiteet ekologisten verkostojen toimivuuden parantamiseksi
 Aikataulu: 2025–2030

Tavoite 4: Kehitämme kunnan toimintamalleja huomioimaan paremmin luonnon monimuotoisuuden

Luonto on kunnan vetovoimatekijä ja elinvoiman lähde. Monet kirkkonummelaiset asuvat Kirkkonummella sen takia, että siellä on lähellä arvokasta, luonnontilaltaan edustavaa luontoa.

Kunnan toimintamallien kehittämisellä varmistetaan sitä, että luonnon monimuotoisuuden turvaamiselle ja vahvistamiselle asetettuja tavoitteita ja toimenpiteitä toteutetaan kunnan toiminnoissa.

Toimenpide 4.1. Seuraamme ja ohjaamme luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavaa kunnan toimintaa LUMO-työryhmässä.

LUMO-ohjelman toimeenpanoa ja tavoitteiden saavuttamista on tärkeää seurata säännöllisesti. Aktiivisen seurannan avulla toimeenpanoa voidaan tarvittaessa tehostaa.

Menettelytavat:

- Kootaan LUMO-työryhmään edustajat kunnan yksiköistä, joiden toiminta vaikuttaa eniten luonnon monimuotoisuuteen.
- LUMO-työryhmässä tarkastellaan LUMO-ohjelmassa esitettyjen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista, toteutumisen esteenä olevia tekijöitä ja keinoja toteutumisen edistämiseksi.
- LUMO-työryhmä laatii vähintään kerran vuodessa katsauksen LUMO-ohjelman toimeenpanon etenemisestä.

Päivästä: LUMO-työryhmä
 Seuranta: työryhmän perustaminen, seurantaraportit
 Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 4.2. Viestimme LUMO-ohjelman toteutumisesta kunnan henkilöstölle sekä päätäjille ja muille kuntalaisille.

Kunta pyrkii kaikessa viestinnässään avoimuuteen ja kuntalaislähtöisyyteen. Viestinnässä käytetään selkeää ja ymmärrettävää kieltä kunnan kaksikielisyys huomioon ottaen. LUMO-ohjelmaa toimeenpannaan läpinäkyvästi ja tiiviissä vuorovaikutuksessa kunnan eri yksiköiden, kuntalaisten, yhdistysten, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Aktiivisella viestinnällä varmistetaan, että sidosryhmät pystyvät seuraamaan LUMO-ohjelman toimeenpanoa. Viestintä tukee myös sidosryhmien osallistumista ohjelman toimeenpanoon. Lisäksi kunta viestii aktiivisesti luonnon monimuotoisuudesta tavoitteena lisätä luonnon monimuotoisuuden ja Kirkkonummen luonnon arvostusta.

Menettelytavat:

- Kunnan viestinnässä tuodaan yleensä esiin kunnan luontopositiiviset toimintamallit ja -tavat.
- LUMO-ohjelman toteutumista esitellään LUMO-infoissa, joita laitetaan kunnan verkkosivuille ja muihin tiedotuskanaviin sekä esim. kunnantalon ala-aulaan.
- Järjestetään vuosittain LUMO-tapahtuma, jossa juhlistetaan Kirkkonummen luonnon monimuotoisuutta ja sen vahvistamiseksi tehtyä työtä. LUMO-tapahtumassa on esim. asiantuntijaesityksiä, työpajoja ja luontoretkeä. Tapahtumalla voi olla jokin alateema. Tapahtuma toimii osana kunnan brändityötä, ja tavoitteena on houkuttaa tapahtumaan ihmisiä myös kauempaa.
- Opastetaan eri viestintäkanavissa luonnon monimuotoisuuden vaalimiseen ja positiivisiin luontotekoihin. Viestintä ulotetaan myös maastoon esim. laittamalla infokylttejä kohteisiin, joissa on tehty toimia luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi.

Päivästä: LUMO-työryhmä, viestintä, ympäristönsuojelu
 Seuranta: LUMO-infot, LUMO-tapahtumat
 Aikataulu: 2026–2030

Toimenpide 4.3. Olemme osana Luontoviisaat kunnat -verkostoa.

Tavoitteelliseen toimintaan pyrkivä Luontoviisaat kunnat -verkosto on perustettu vuonna 2023. Verkosto pyrkii hillitsemään luontokatoa, edistämään luonnon monimuotoisuutta, vähentämään luontoa heikentävää toimintaa sekä kehittämään kokonaisvaltaisesti kuntien luontotoimintaa. Kirkkonummen kunnan liittymistä Luontoviisaat kunnat -verkostoon on käsitelty kunnanhallituksen kokouksessa 16.10.2023. Kunnanhallitus päätti palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi ja tuotavaksi kunnanhallitukselle, kun kunnan metsästrategia on hyväksytty.

Menettelytavat:

- Kirkkonummen kunta liittyy Luontoviisaat kunnat -verkostoon, sitoutuu sen kriteerien täyttämiseen ja toimii sen aktiivisena jäsenenä.

Päävastuu: LUMO-työryhmä
 Seuranta: liittyminen verkostoon, toiminta verkostossa
 Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 4.4. Huolehdimme, että työntekijöillä, joiden tehtävissä vaikutetaan luonnon monimuotoisuuteen, on riittävästi luontoasiantuntemusta.

Luontoasiantuntemusta tarvitaan mitä moninaisimmissa kunnan tehtävissä, ja sen päivittämiselle on jatkuva tarve mm. lainsäädännön muutosten ja tekniikan kehittymisen seurauksena.

Menettelytavat:

- Varmistetaan, että kunnan työntekijät koulutautuvat riittävästi luontoasioissa mm. varaamalla koulutuksiin osallistumiseen riittävästi määrärahoja ja tekemällä työntekijöille koulutussuunnitelmat, joissa huomioidaan luontoasiantuntemuksen jatkuvan päivittämisen tarve.

Päävastuu: kunnan kaikki yksiköt
 Seuranta: työntekijöiden kouluttautuminen
 Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 4.5. Laadimme kunnan eri toiminnoille tarkistuslistat sen varmistamiseksi, että kunnan toiminnassa otetaan huomioon vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen.

Kaikki ihmistoiminta vaikuttaa vähintään epäsuorasti luontoon. Siksi luonnon monimuotoisuus on otettava huomioon laajasti kaikessa kunnan toiminnassa kunnossapidosta kasvatukseen. Huomioonottamisen tueksi on tärkeää tunnistaa luonnon monimuotoisuutta tukevia periaatteita.

Menettelytavat:

- Selvitetään mahdollisuuksia tehdä esim. KUUMA-kuntien yhteistyönä tarkistuslistoja, joissa otetaan huomioon kunnan toimintojen vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen, tai laaditaan listat kunnan omana työnä.

Päävastuu: kunnan kaikki yksiköt
 Seuranta: tarkistuslistat
 Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 4.6. Selvitämme kunnan hankintojen luontojalanjäljen ja teemme toimia hankintojen luontojalanjäljen pienentämiseksi.

Kunnan hankintojen luontojalanjäljen laskennalla voidaan tunnistaa mm. se, mitkä kunnan hankkimat palvelut ja tuotteet aiheuttavat eniten haittoja luonnolle. Näiden tunnistamisella voidaan kohdistaa tavoitteet ja toimenpiteet vaikuttavimmin.

Kuntaorganisaation hankintojen luontojalanjälki voidaan laskea esim. Jyväskylän yliopiston ja Tampereen kaupungin kehittämällä laskentamenetelmällä.

Menettelytavat:

- Selvitetään kunnan hankkimien tuotteiden ja palveluiden luontojalanjälki.
- Selvitysten pohjalta laaditaan toimet kunnan hankkimien tuotteiden ja palveluiden luontojalanjäljen pienentämiseksi.

Päivästä: yhteiset palvelut

Seuranta: selvitys kunnan hankintojen luontojalanjäljestä, toimet luontojalanjäljen pienentämiseksi, luontojalanjäljen kehitys

Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 4.7. Selvitämme luonnon monimuotoisuuden vahvistamisen keinoja kunnan maanhankinnassa.

Kunnan maanhankintaan vaikuttavat monet tekijät. Maanhankinnalla voidaan joissakin tapauksissa vahvistaa myös esimerkiksi luonnonympäristöjen yhtenäisyyttä ja kytkeytyneisyyttä toisiinsa.

Menettelytavat:

- Selvitetään, miten maanhankinnalla voidaan vahvistaa Kirkkonummen luonnon monimuotoisuutta ja sovelletaan näitä keinoja kunnan maanhankintaan.

Päivästä: tontti- ja paikkatietopalvelut

Seuranta: selvitys maanhankinnan keinoista luonnon monimuotoisuuden vahvistamisessa, näiden keinojen käyttö maanhankinnassa

Aikataulu: 2026

Toimenpide 4.8. Sisällytämme viljelymaiden vuokrasopimukseen luonnon monimuotoisuutta vahvistavia ehtoja.

Viljelymaiden luonnon monimuotoisuutta voidaan parantaa esim. maankäsittelyn minimoimisella, kasvinsuojeluaineiden valinnalla ja suosimalla elinympäristöjä tarjoavaa kasvillisuutta pientareilla. Kunta vuokraa viljelymaitaan yksityisille toimijoille.

Menettelytavat:

- Sisällytetään uusiin viljelyalueiden vuokrasopimukseen ehtoja, jotka vahvistavat luonnon monimuotoisuutta kunnan omistamilla viljelykäytössä olevilla alueilla.

Päivästä: tontti- ja paikkatietopalvelut

Seuranta: viljelyalueiden vuokrasopimukset

Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 4.9. Kehitämme matkailua ja virkistysmahdollisuuksia luonnon monimuotoisuutta turvaten.

Luontomatkailun ja luonnon virkistyskäytön suosio on viime vuosina kasvanut voimakkaasti. Parhaassa tapauksessa luonnossa liikkuminen voi lisätä luonnon arvostusta ja edistää kestävästä elämäntapaa. Matkailu ja virkistyskäyttö voi kuitenkin myös heikentää luonnonympäristöjä lisäämällä esimerkiksi maaston kulumista ja häiriötä.

Menettelytavat:

- Luodaan matkailulle ja virkistyskäytölle "eettiset ohjeet", joissa opastetaan luonnon monimuotoisuutta turvaavaan toimintaan.
- Kannustetaan erilaisia matkailu- ja virkistystoimijoita ottamaan toiminnassaan luonnon monimuotoisuuden vaalimisen yhdeksi lähtökohdaksi.
- Rakennetaan virkistys- ja suojelualueille uusia luontopolkuja, joilla ohjataan virkistyskäyttöä luonnon kulumisen välttämiseksi. Osa luontopoluista rakennetaan esteettömiksi, jotta kaikilla on mahdollisuus päästä nauttimaan luonnosta.

Päivästä: yhteiset palvelut, kunnallistekniikkapalvelut, sivistyspalvelut

Seuranta: "eettisten ohjeiden" laatiminen, uudet luontopolut

Aikataulu: 2025–2026

Toimenpide 4.10. Kannustamme kestävästä elämäntapaan lapsesta alkaen.

Luonnon monimuotoisuuden vaaliminen on keskeistä kestävässä elämäntavassa. Kestävästä elämäntavan oppiminen lähtee jo lapsesta, ja siksi koulut ja päiväkodit on Kirkkonummella tunnistettu tärkeiksi toimijoiksi luonnon monimuotoisuuden vahvistamisessa.

Menettelytavat:

- Järjestetään LUMO-kampanja, jossa jokainen Kirkkonummen päiväkotit ja koulu suunnittelee itse lasten kanssa luonnon monimuotoisuutta tukevaa toimintaa (esim. pönttötalkoot, vieraslajitalitalkoot, niityttäminen). Samalla opetellaan yhdessä luonnon arvoja, toimintatapoja ja lajintuntemusta.
- Seuraavien uusien päiväkotien pihaympäristöt suunnitellaan ja toteutetaan mahdollisimman luonnonmukaisena, varhaiskasvatukseen kestävästä elämäntapaa arvostaen ja kunnioittaen.
- Päiväkotien ja koulujen läheisyydessä säilytetään metsiä, jotka sopivat lasten ja nuorten opetukseen, kasvatukseen ja virkistykseen.

Päivästä: sivistys- ja vapaa-aikapalveluiden yksiköt, toimitilapalvelut, kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut, kunnallistekniikkapalvelut

Seuranta: toteutetut kampanjat, kampanjoissa tehdyt toimet luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi, päiväkotien pihaympäristöt, päiväkotien ja koulujen lähimetsät

Aikataulu: 2025–2030

Tavoite 5: Toimimme luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa ja vahvistamisessa yhdessä asukkaiden, järjestöjen ja yritysten kanssa.

Kunta ei omalla toiminnallaan yksin pysty turvaamaan ja vahvistamaan luonnon monimuotoisuutta kunnan alueella. Asukkaiden, järjestöjen ja yritysten panos on Kirkkonummen luonnon monimuotoisuuden vahvistamisessa keskeinen. Kirkkonummen kunta tekee asukkaiden, järjestöjen ja yritysten kanssa yhteistyötä, joka turvaa ja vahvistaa luonnon monimuotoisuutta kunnan alueella.

Toimenpide 5.1. Teemme yhteistyötä luonnon monimuotoisuutta vahvistavien tahojen kanssa.

Kunta myöntää vuosittain avustuksia Kirkkonummen kunnan alueella toimiville yhdistyksille ja muille toimijoille luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen. Avustuksia voidaan myöntää esim. heikentyneiden elinympäristöjen kunnostamiseen ja hoitoon sekä luontotiedon levittämiseen.

Kunta on mukana useassa ylikunnallisessa hankkeessa ja verkostossa, jossa vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta ja parannetaan vesien tilaa.

Menettelytavat:

- Jatketaan avustusten myöntämistä Kirkkonummen kunnan alueella toimiville yhdistyksille ja muille toimijoille luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen.
- Jatketaan osallistumista ylikunnallisiin hankkeisiin ja verkostoihin, joiden toiminta vahvistaa luonnon monimuotoisuutta Kirkkonummen alueella.

Päivästä: ympäristönsuojelu, kunnallistekniikkapalvelut

Seuranta: luonnon monimuotoisuutta turvaavat ja vahvistavat avustukset, osallistuminen ylikunnallisiin hankkeisiin ja verkostoihin

Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 5.2. Palkkaamme kunnalle luonnon monimuotoisuus -koordinaattorin.

Kirkkonummen luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen edellyttää monenlaisia toimia sekä kunnalta että muilta tahoilta. Yhteistyö mahdollistaa toimia, joita toimijat eivät yksin pysty tekemään. Toimien toteuttamiseen tarvitaan neuvontaa ja ohjausta sekä yhteensovittamista.

Menettelytavat:

- Palkataan koordinaattori, jonka tehtävänä on kehittää asukkaiden, yhdistysten ja yritysten kanssa yhteistyötä, jolla vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta. LUMO-koordinaattori antaa asiantuntemusta myös kunnan eri toimintoihin.

Päivästä: yhteiset palvelut, yhdyskuntatekniikan toimiala

Seuranta: LUMO-koordinaattorin palkkaaminen

Aikataulu: 2026

Toimenpide 5.3. Perustamme kuntalaisille ja yrityksille sähköisen alustan tukemaan yhteisiä toimia luonnon hyvinvoinnin eteen.

Kuntalaisilla ja yrityksillä on kiinnostusta osallistua luonnon monimuotoisuutta vahvistaviin käytännön toimenpiteisiin, esim. vieraslajitalkoisiin. Maanomistajilla on tarvetta saada apua käytännön toimenpiteisiin, jotka vahvistavat luonnon monimuotoisuutta.

Menettelytavat:

- Perustetaan avoin sähköinen alusta, ns. LUMO-Tinder, jossa voi ilmoittaa halukkuutensa luonto-toimintaan tai avun tarpeensa esim. vieraslajien torjuntaan. Alusta toimii myös tiedonjakokanavana hyvillä käytännöillä.

Päävastuu: yhteiset palvelut
Seuranta: "LUMO-Tinderin" toiminta
Aikataulu: 2025

Toimenpide 5.4. Solmimme yritysten kanssa kumppanuuksia luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi Kirkkonummella.

Monissa yrityksissä on kiinnostusta tehdä luonnon monimuotoisuutta vahvistavia käytännön toimenpiteitä.

Menettelytavat:

- Tarjotaan yrityksille mahdollisuuksia osallistua suojele-, hoito- ja ennallistamistoimien toteuttamiseen.

Päävastuu: elinvoimayksikkö, ympäristönsuojelu
Seuranta: solmitut kumppanuudet
Aikataulu: 2025–2030

Toimenpide 5.5. Tuemme kirkkonummelaisten maa- ja hevostilojen toimintaa, joka vahvistaa luonnon monimuotoisuutta.

Kirkkonummella on huomattavan paljon maa- ja hevostaloustoimintaa. Toimijoilla on kiinnostusta vaalia luonnon monimuotoisuutta.

Menettelytavat:

- Järjestetään kunnan alueella toimiville maa- ja hevostalouslyrittäjille sekä neuvontaa tarjoaville tahoille yhteistyötilaisuuksia, joissa käsitellään luonnon monimuotoisuuden vaalimista maa- ja hevostaloudessa.

Päävastuu: elinvoimayksikkö, ympäristönsuojelu
Seuranta: pidetyt yhteistyötilaisuudet
Aikataulu: 2027–2030

5. Toimenpiteiden prosessin suunnittelu

LUMO-ohjelma vuosille 2025–2030 on ensimmäinen askel pidemmässä prosessissa, johon tarvitaan yhteistyötä niin kunnan sisällä kuin muiden toimijoiden sekä asukkaiden kanssa.

Luonnon monimuotoisuuden tavoitteellinen tukeminen kunnan toiminnassa vaatii myös ajatusmallien ja toimintatapojen muutosta pitkällä aikavälillä sekä laaja-alaista omistajuutta. Tämänkaltainen muutos syntyy yhteistyöllä, vahvalla vuorovaikutuksella ja sitoutumisella.

Edellä kuvatut tavoitteet ja niihin liittyvät toimenpiteet antavat askelmerkit oikeaan suuntaan. Jokaista toimenpidettä varten tulee kuitenkin tunnistaa oikeat toimijat ja tarkentaa yhdessä heidän kanssaan toimenpiteen tarkempi toteutus ja seuranta sekä yhteistyön malli. Toimenpiteiden tarkempi suunnittelu ja toteutus yhdessä lisää niiden sopivuutta Kirkkonummen ympäristöön ja kontekstiin sekä eri toimijoiden omistajuutta ja yhteisen tahtotilan luomista. Luonnon monimuotoisuuden vahvistamista edistävää toimintaa on syytä ohjata ja seurata perustettavan LUMO-työryhmän kautta (Toimenpide 4.1.). Toimenpiteiden toteutuksen ja toimijoiden löytämisessä tukena voi toimia myös LUMO-koordinaattori (Toimenpide 5.2.).

Tärkeää on tunnistaa selkeä ja realistisesti tavoitettava polku toimenpiteelle, jossa on selkeä lopputulos ja aikataulu. Näin saadaan pieniäkin konkreettisia määränpäitä luontotoeille. Toimenpiteiden tarkemman muodostamisen ja toteuttamisen suunnittelun vaiheita ovat:

1. Toimenpiteen vastuuyksikkö selvittää toimenpiteen toteuttamiseen sopivat toimijat.
2. Tunnistetut toimijat sopivat toimenpiteen tarkemman toteutuksen, aikataulun, seurannan sekä yhteistyön mallin ja työssä tavoiteltavat tulokset. Sovitaan myös seuranta LUMO-työryhmän näkökulmasta: mitä tietoa sinne tarvitaan ja kuka on yhteyshenkilönä.
3. Toteutetaan toimenpide sovitusti. Viestitään myös prosessista ja tuloksista.
4. Kuvataan työn tulokset ja opit (riippuen toimenpiteestä tämä voi olla kevyt listaus tai laajempi kuvaus/raportti).

6. Lähteet

- [Kirkkonummen kunnan kuntastrategia 2024–2030](#)

LUMO-ohjelman valmisteluaineistoa:

- [Selostus Kirkkonummen luontotyypeistä](#)
- [Selostus Kirkkonummen kunnan alueella olevista luonnonsuojelualueista ja Natura 2000 -alueista](#)
- [Selostus Kirkkonummen kunnan tekemästä vieraslajien torjuntatyöstä](#)
- [Selostus uhkatekijöistä uhanalaisten ja silmälläpidettävien luontotyyppien säilymiselle](#)
- [Selostus kunnan omistamien METSO-kohteiden suojeluun hakemisesta](#)
- [Katsaus kunnan METSO-kartoituksiin](#)

- [Katsaus kunnan omistamien luonnonsuojelualueiden ja muiden arvokohteiden hoito- ja käyttösuunnitelmiin ja hoitotoimiin](#)
- [Kirkkonummen järvet ja lammet](#)
- [Kartta luonnonsuojelualueista](#)
- [Kartta luonnonsuojelualueista ja Natura 2000 -alueista](#)
- [Kartta valuma-alueista](#)
- [Kooste Kirkkonummella tehdyistä vesistökunnostustöistä](#)
- [Luettelo Kirkkonummen luontoa ja maisemaa koskevista selvityksistä](#)
- [Kartta Kirkkonummen luonnonsuojelualueista eroteltuna kunnan, muut yksityiset ja valtion luonnonsuojelualueet](#)

Kuva: Tommi Lehto